

[B] **GLANZEN EN STRALEN VAN JEWELSTE. “DE OMWEGEN” VAN JEROEN THEUNISSEN**

De Vlaamse literatuur is opeens in de ban van de familieroman: Saskia de Coster, *Wij en ik*; Griet Op de Beeck, *Vele hemels boven de zevende*; Paul Baeten Gronda, *Straus Park*. En Jeroen Theunissen, die in *De omwegen* zijn vaste thema's opnieuw verpakt als familieroman.

Guy Goetgeluck en zijn vrouw Anita krijgen in de jaren zeventig een drieling: Joris, Jonas en Johan. De Jo's gaan heel verschillende richtingen uit. Joris, de jongste, loopt al vroeg van huis weg en wordt avonturier, bedelaar, straatmuzikant... Hij leidt een leven *on the road*, zoals hij het zelf, te zelfbewust, omschrijft. De middelste, Jonas, trouwt met een Amerikaanse; hij praat en belegt zich naar de top. Hij is de typische gladde jongen. De oudste, Johan, is een zichzelf veel te ernstig nemende intellectueel, die na 9/11 een niet-onbelangrijke stem in linkse kringen wordt, met zijn pamflet *On Planetary Citizenship*. In een depressieve bui verbreekt ook hij de band met zijn familie.

Het ouderlijke huis van de Goetgelucks verandert in een graftombe: twee broers verdwijnen spoorloos, de ander verschanst zich in de Verenigde Staten en vader Guy verlaat zijn vrouw. Anita blijft alleen achter en kijkt hoe de vogels doodgevroren uit de bomen in de tuin vallen.

Er is geen gebrek aan verhaalstof – we gaan hier maar even voorbij aan wat de ouders van de Jo's in de loop der jaren buitenechtelijk uitspoken, alsook aan het halfzusje van de Jo's – maar Theunissen zet niets in scène. Zijn roman is een klinkende ontkenning van het adagium *show, don't tell*: zijn alwetende verteller beschouwt de personages, deelt met ons al hun gedachten, redeneringen, twijfels en ontsporingen – maar zoals gezegd, hij beschouwt, en dat is iets anders dan vertellen. Afgelijnde scènes zijn zeldzaam, dialogen evenzeer.

Dit maakt de roman zowel afstandelijk als opdringerig. Afstandelijk, omdat de personages altijd personages blijven en nooit tot leven komen, gevangen achter het enkelzijdig spiegelende glas van waarachter de verteller hen observeert. Opdringerig, omdat niets ons onthouden wordt; geen flardje interpretatie wordt overgelaten aan de lezer.

Het is, daarnaast, opmerkelijk hoezeer de

verhaallijnen van de genoemde Vlaamse familieromans parallel lopen aan elkaar. De oudste generatie heeft altijd iets ernstigs op de kerfstok, een moord of aanverwante verwoesting van andermans leven. De middelste generatie is stuurloos en zoekt naar manieren om zin te geven aan wat in wezen een te makkelijk, te luxueus leven is. En de jongste generatie trekt de lessen uit haar voorgangers. Afhankelijk van de auteur is dat goed nieuws (zoals bij De Coster en Op de Beeck) of voorspelt het weinig goeds (bij Theunissen).

Ook al is *De omwegen* een veel breder opgezette roman dan Theunissens vorige twee (*Een vorm van vermoedheid* en *De stolp*), thematisch blijft de auteur zichzelf. Enigszins verwende westerlingen die worstelen met de betekenis van hun leven, die zich trachten te engageren in een ironisch tijdvak: ze zijn vaste klanten in zijn werk. Bladeren we even door *Een vorm van vermoedheid*. De hoofdpersoon verlaat huis en haard voor een richtingloze wereldreis. Niet voor niets heet hij Horacio, naar Horatius, de beste vriend van Hamlet, toeschouwer van het drama dat zich afspeelt aan het Deense hof. Theunissen noemt hem ergens “de perfecte homo apathicus”. Als Horacio in Argentinië zijdelings betrokken raakt bij het verzet tegen een multinational, kijkt hij met verbazing naar zijn strijdmakkers, die “blijk geven van een verhoogde, krachtige vorm van aanwezigheid, een vorm die hij zelf niet heeft”. Engagement ligt hem niet. Personages die zich erdoor laten meeslepen, zoals Horacio's vriendin Valeria, worden zelfs gewantrouwd, om haar gemakkelijke “stadsmeisjesverontwaardiging”.

Vergelijkbare zaken gebeuren in *De omwegen*; de personages reizen de wereld rond, steeds aan de rafelranden van het engagement verkerend. Van hun vader krijgen de Jo's allerminst het goede voorbeeld: Guy Goetgeluck is een ideologische windvaan, nu eens socialist, dan weer Vlaams-nationalist (of andersom) en *à la limite* gewoon verslingerd aan macht.

Maar die windvaan heeft toch maar mooi iets bereikt. De vele omzwervingen van zijn zonen zijn hoogstens tijdverdrijf, *indulgences*. Aan het einde van de roman zijn de broers weer bij elkaar: alle omwegen hebben hen teruggebracht naar het ouderlijke huis. De vertelstem van *De omwegen* mag dan laconiek zijn, dit is haast een bittere roman, een

Jeroen Theunissen, Foto Koen Broos.

familieroman die de disfunctionele familie presenteert als de enige manier om het leven zin en verankering te geven. Geen van de personages heeft aan het eind iets bereikt. Erger: behalve aan zichzelf, hebben ze ook aan veel anderen wonden toegebracht. Het is allemaal bijzonder wrang.

Hoe komt het dan dat in sommige recensies en in quotes op de cover gewag wordt gemaakt van de humor in *De omwegen*? Humor is voor de recensent *tricky* materie. Arjan Peters hakte hard in op de nieuwe Dimitri Verhulst (*de Volkskrant*, 25/5/2013), in een recensie die eindigde met de zin: “Precies nul keer gelachen.” Dat is een probleem, natuurlijk: als je zo’n belangrijk onderdeel van de roman niet kunt vatten, ontgaat je zoveel. Precies hetzelfde heeft ondergetekende recensent met Theunissen. Annelies Verbeke mag dan al in een deuk liggen (blijkens de cover), ik speurde vruchteloos naar humor. “Anita (...) begon na hun terugkomst uit Nepal nog even aan een studie, maar ze gaf die op toen haar tijdens het eten van een portie appelmoes een grote indruk van zinloosheid overviel.” Haha? Ander voorbeeld, over een overlijden: “Een treurig verhaal. Tijdens een partij biljart kreeg hij een hartinfarct en is met zijn gezicht in een dame blanche terechtgekomen die hij net had besteld. Ze hebben hem nog proberen te reanimeren.”

Je moet ervan houden.

Hetzelfde geldt ook voor de stijl. *De omwegen* grossiert in lange, meanderende zinnen die (inderdaad) omwegen maken alvorens hun *point final* te bereiken. Het gevaar op overdaad en betekenisimplosie is niet gering. De jongste Jo geeft bijvoorbeeld blijk van “een nagenoeg volmaakt, stralend en glanzend egoïsme”. Elders gaat iemand aan de slag met “voortvarendheid, lichtvaardigheid en brutaliteit”, of wentelen personages zich in “glanzende, eigenzinnige, ongenaakbare beperktheid”. Betekent al dit glanzen nog wel iets? Is het niet gewoon woorddronkenschap?

Er is een bescheiden *buzz* rond *De omwegen*, dat de grote doorbraak zou moeten worden voor Theunissen, een auteur die al sinds zijn debuut als veelbelovend wordt beschouwd. Het blijft de vraag of een zekere stilistische groei kan opwegen tegen de blijvende navelstaarderigheid van Theunissens thema’s.

MARK CLOOSTERMANS

JEROEN THEUNISSEN, *De omwegen*, De Bezige Bij
Antwerpen, 2013, 400 p.